

صاپی : ۲

مايس - حبران ۱۹۲۵

در درجی جلد

دارالفنون

ابن سينا فابولشندر جعفر عجمي

فلسفه ، اجتماعيات ، تاریخ ، جغرافیا ، ادبیات

ابکی آبده بـ نسر او نور

مندرجات

یوسف شریف

مصطفی شکیب

محمد عزت

ادبیات تاریخی

فلسفه تاریخنگ و موضوعاتی

دارالفنون نه . فلسفه درسی

استانبول — مطبعة هامره

۱۹۲۵

دارالفنون‌دن فلسفه درسلى

دارالفنون‌دن چيشه خدمت بکاهنیورز: بر طرفدن علمى بسلهين وبویوتن بر آقاده‌ميا اوْلچ، دیکر طرفدن مأمور، اختصاصلى ايش آدمى، دولت مؤسسه‌سنده معین عملى مساعى ايله مکلف شخصيتلر يتىشديرن بر يوكسک مكتب اوْلچ. بو اىكى غايىه زمان زمان بىرىنه مخالف كى كوزوکور.

الآهيات فاكولته‌سى پروغرامى حفنه ادبیات فاكولته‌سى مدرسلرى آراسنده فكر تعاطى اوْلندىغى برکون بو اىكى غايىه‌نىك يكدىكرينە ضد اىكى نقطه نظر كى ايلىرى سورولدىكىنى كورمىشك. بعضيلرى يكى مدرسه‌دە «علم ايچون علم» ديكىرلىرى ايسە «دولت بودجه‌سندن معاش آلان روحانىلار ايچون علم» غايىه‌سنه باقىلماسىنى اىستەيوردى. شونى دە علاوه اىتملى كە ايكنجى فكرده بولنانلار الآهيات اسمى آلتىدە طـوپلانان موادك «نظرى وتطبيقات دوشونجە‌سندن مستقل» تدقیقاتك موضوعنى تشکيل ايده‌بىلە جىڭى انكار اىتەيورلىرى، ساده‌جە بو قىيلدن اوْلان تدقیقاتك «انسان علملىرى» قادر وسنه داخل اوْلدىغى وانسان علملىرىنىك اوْقوتولدىغى مدرسه‌نىك دە ادبیات مدرسه‌سى اوْلوب عىنى مقصدله ايكنجى بر مدرسه تأسىيە لزوم اوْلمادىغى سويىلەيورلىرى. اوْنلره كوره الآهيات مدرسه‌سنىك حكمت وجودى «دولت بودجه‌سندە دىنى وظائفلە توظيف ايديلىش كيمىسىلرە» لازم كلن معلوماتى احضار ايله مكىن عبارتدى.

شكركە ادبیات مدرسه‌سندە كى فلسفه درسلى ايچون بويله بر اختلاف اوْلاماشدر. غايىه‌زىك هم فلسفه عالمى هم فلسفه معلمى و آشناسى يتىشديرمك اوْلدىغى بىلىورز: اساساً دارالفنون‌لرده آرانىلان بو چيشه خدمتك صورت مطالقه‌ده وحد ذاتىدە يكدىكرينە ضد اوْلدىغى سويىلەمك ممكىن‌میدر؟

عمليه ايچون نظرىه لازم. دين ايشلىله موظف اوْلانلرک، عدليه‌ده كىلرک، هكيملىك، مربىلرک صرف كىنى فعالىتلرى ايچون لازم كلن معلوماتى مجهز تطبيقات آدملىرى اوْلمالرىنه امكان يوقدر. بالعكس، بالخاصه اوْنلرک مسلكلىرىنه عائد تطبيقاتده موفق اوْلمالرى ايچون، عصرلىرىنىك كندىلورندن بکاه دىكى ايشلىرى كوره بىلەلرى ايچون ساحهلرىنه تعلق ايدن نظرى

تدقیقاتک هر آن یکیدن یکی یه ایریش-دیکی مرحله‌لره، الده ایله‌دیکی نتیجه‌لره، قول‌لانغه باشلادینگی یکی اصول‌لره آشنا او مالاری، حتی بو ساحه‌نک هر هانکی بر نقطه‌سنده معین بعضی مسئله‌لری درین‌لشدیرمش و کندیارینه خاص بر رؤیت قابلیتی احراز ایتمش بولون‌مالاری لازم‌در. کذا عملیات‌سز نظریه‌نک نه قیمتی وار؟ بونی مبتدل معناده، هر کون علم آدم‌لریله استهزا ایچون قول‌لانیلدینگی معناده سویله‌مه‌یورم: ما کیاوه‌للی اوچ بیک پیاده‌یی او جه تحریر‌آ شیت ایله‌مش اولدینگی نظام‌ده دیزه بیلمک ایچون اوغر‌اشمش، سیر حیلری کونشده بکله‌مش واشی بجهه مه‌مش. بو وعده‌یی آکلاتان ایتالیان فیلسوفی به‌نه‌ده‌تتو قروچه، ما کیاوه‌للی نک نظری علم‌نک بو عسکر‌لری طنبور چال‌دیرارق بر لحظه‌ده صیره‌یه دیزه سیاه Jean des Bandes Noires » چته‌دن ژان « قارشیدست‌نده اظهار عجز ایله‌دیکنی سویله‌یور.

عملی استعداد‌لره نظری استعداد‌لر آراسنده اکثريا کوروان بو آیریلغی فلسفه او قویاً‌لر واو قوتانلر انکار ایتلر. فلسفه حیات و کائناته عائد نهائی مسئله‌لره اوغر‌اشیر، فقط حیات و کائناتک اصلاحی ایچون دارالفنون‌دن فلسفه شهادت‌نامه‌سی آلمق لازم کل‌دیکنی، یاخود در حال بو مقصدی تأمین ایتدیکی کوروشه‌ین بر فلسفه‌نک‌ده هوایاً‌تدن عبارت اولدینگی کیمسه ادعا ایده‌من. بو کار غماً فلسفه‌نک هر حاله بر عملی و تطبیقی روی وارد: ادبیاتی و کوزل صنعت‌لری جا‌فلاندیران واونلره علویت‌ویون، عالم‌لرک دارتحریات منطقه‌سنده محبوس قالمارینه مانع اولان، دینک ضعیف‌لادینگی یرلرده فانی فردی ابدیت‌ه با غلا‌یاسیان هپ فلسفه‌در. خلاصه علم و فلسفه ایله مناسبته کیرمک امتیازی آز مقدارده مؤسسه‌لره ویا شخص‌لره ویرلش دکلدر، بلکه بوتون ملت فلسفه و علم جریان‌لرینه آز چوق یاقین‌دن تماس ایتمه‌لیدر. بو نقطه بدیهیدر، چونکه علم و حیات بربینه هم واسطه هم‌ده غاییدلر.

فقط ینه عینی صورت‌له بدیهیدر که عملیه ایله نظریه آراسنده اساس‌ده آهنک موجود او ملای لازم کله‌سنده رغم‌بعض دور‌لرده بربینه، دیکر دور‌لرده او ته‌کنه اهمیت ویری‌لشددر. مثلاً اون سکزنجی عصر فرانسز فیلسوف‌لری یکیدن یکی یه « نظری تأسیسات » دن زیاده کیت کیده دها کنیش « عملی تأثیرات » ه اهمیت ویری‌ورلرده. اون دوقوز‌نجی عصرده ایسه، یاخاصه دارالفنون‌لرده علمک درین‌لشدیریله‌سی وايلرله تیلمه‌سی اساس عد ایدلش، نشر و تعلم استعدادی ایسه ایکمنجی درجه‌ده کوروشدر.

مثلاً آلمانیاده Privatdozent اجازت‌نک احرازی یعنی دارالغنه‌نده بر درس ویرمک مساعده‌سنک استخصالی تماماً علمی مزیت‌لره تابعدر.

بو اجازىتك استحصانىدە تعلم قابليتنك هىچ بىرولى يوقدر واولا ماز، زира دارالفنون تدریستانىدە موفق اولان آنجق بالا خره، تدریس هيئتنه قبول ايدىڭىن سوڭرىه بىلى اوپور.

استانبول دارالفنون تعلمياتنامەسىنك ۱۱ و ۱۲ نجى مادهلىرى دە عىنى روخدن ملەمەدر. معلم اوملق اىچۇن « شعبە علمىنە ئائىد يوکسک مسلك تحصىلى، هوت علمىيەسى مثبت اثر، اجنبى لسانىنە وقوف » شىرطدر. فقط تعلم قابليتى آرايىلماز. آنجق مدرس اوملق اىچوندركە شىخصىت علمىيەنى مثبت آثار مەممەدن ماعدا دارالفنون معلملىكىندە اوپىن سەھىن خدمت آرايىلىمۇر .

علم او صافى بىرنجى درجه دە و علم او صافى ايكنجى درجه دە عىدىمكىن عبارت اولان بواصولك بوكونكى طرز تطبىقى نە اوپورسە اولسون، نفس الامر دە موافق اوپىدىغى ۲ ئەن ئىمكىن دىز. زира دارالفنون طلبەسى علم يوردىنە كىندىنە قلاغۇزلاق ايدە جىك كىمسەنىك او ساحەدە مستقل رأيىلە يوروپىيەيلەن بىرشىخىت او لماسىنى اىستەر. آنجق بويىلە بىرشىخىتىك تائىيرىلە، اوپىن اوپىاندىرىدىغى شوق اىلەدركە طلبەدە علمە قارشى مىربوطىت حسى بىر شىكل آلىر، شەhadتىنامە قازانىق اندىشەسىن دە آزادە او لارق چالىشىلەمگە باشلاندىغى كۆزولور .

چوق دفعەدە علم وصفى اىلە معلم وصفى عىنى شىخصىتىدە بىرلەشىر. علمى مشغۇلە اتحاد ايدىنلر دائىما « آز بىلەن فقط ئىي او كىرەتەن » و « چوق بىلەن فقط هىچ او كىرەتەمەين » صنفلرىنە ضرورى او لارق آيرىلەش دىكىدرلر. تام بىر « تعلم عجزى » حالنە وارنجىيە قدر مختلف درجه لر واردە وەر درجه يە معىن بىرصنف طلبەنىك او لىغۇن كەھىسى مەكىندر. « عجمى طلبە يە اوستە معلم » و « اوستە لاشمىش طلبە يە عجمى قالمىش معلم » اىشتە، بالخاصە فلسفە تدریستانىك توپىزىعندە رعايت او لونماسى لازم كلن اىكى قاعده !

بىر مثال اىلە فىكريمىي اىضاح ايدەيم : استانبول دارالفنون‌نده فلسفە طلبەسى، يىك يازىلەنچە، بىرنجى دورە تسمىيە اىلەدىكىمز درسلىر دوام اىلر. بودرسلىك مداوملىرى فلسفەدە مېتىدىرلر. اوپىنلرە هەرى شىدىن زىادە اىي او كىرەتەك مقتدر مدرس لازمەر. مثلا اقصايى شرق فلسفەسى سەقىندە بىرنجى دورە طلبەسەنە معلومات ويرىمك اىستەن يورسە بونك اىچۇن فلسفە مدرسلىرى آراسىنده اقصايى شرق فلسفەسى مسائىلەلە مشغۇل اوپانى توظيف اىلەمك پۇنىسيپى دوغرو دىكىدر. دوغرو اولان فلسفە مدرسلىرى آراسىنده اىلەلە معلوماتى طلبە يە قولايلىقلە سەينىدىرىمكە موفق اولان كىم اىسىيە اوپى سەچىمكدر. سوڭرا طلبە بىرنجى دورە

امتحانی چیردی، آرتق «عجمی قالمش» معلم‌الله دوشه‌ده ینه طبیه‌نک وقت غاب ایمه‌سی احتمالی آزمتش دیکدر.

ساده بزم مملکت‌نموده دکل، بلکه هر طرفه تدریس قابلیتی ایله عالم و صفتک هرزمان برله‌شمهدیکی کورولویور. اوستوالد Ostwald بویوک آدمکه تخصیص ایله‌دیکی کتابده مشهور ریاضیه‌جی و هیئت‌جی گاوس Gauss حقنده شو فقره‌ی آکلا‌تیر: گاوس غوتینغهن Gottingen دارالفنون‌نده مدرس ایدی وبو وظیفه‌سی معین زمان‌لرده طبیه‌یه تقریر لرده بولونیاسنی ایحاب ایتدیریوردی. گاوس تقریر ساعت‌لرینی اعلان ایدر، فقط درسنه یازیلیق ایسته‌ین طبیه‌یه خصوصی اوله‌رق اغلب احتمال درسلرک ویرلیه‌جکنی بناءً علیه طبیه‌نک او ساعته‌ده دیکر برمشغولیت در عهده ایله‌سی دها مناسب او لاجعنی سویلردنی. مقصدی‌ده درسنه طبیه‌نک کله‌سنه مانع اولق و کندینی تقریر کافتندن آزاده قیلمق ایدی. چونکه پک وجدانلی بر آدم او لاسنه رغمًا درس قرائتی Vorlesung او درجه‌ده طبیعتنه مغایر حس ایدیوردی که اوندن قور‌تولق ایچون بو مناسب‌ترین یوله بالاضطرار سلوك ایدیوردی. اکر مدنی دولتلر منحصراً علمله مشغول اولمقله برابر تعیین‌دن آزاده قالمی موافق او لاجق کیمسه‌لر ایچون مناسب وظیفه‌لر احداث ایده بیلسه‌لردنی مسئله کندیلکندن حل ایدلش او لوردی. اوکا انتظاراً «عجمی طبیه‌نک اوسته خواجه‌یه» ویرلیه‌سندن دها مناسب بر دستور کوره‌میورم. زیرا تعلیم ایچون خصوصی بر استعداد لازم او لدینی وبو استعدادک خدمتده اسکیدجکه انکشاف و تکمل ایده‌جکی محقق اولمقله برابر هیچ یوقدن یاراتیلامیه‌جغی‌ده آشکار در.

واعداً مسئله‌یی حل ایمک، علم ایله تعلیم غایه‌لری آراسنده بعضًا حصوله کان بو ضدیتی اور تادن قالدیرمک ایچون بر دیکر جذری چاره تکلیف او لنه بیلیر. اوده دارالفنون‌نده کی تقریر درسلریخی قالدیر مقدر. بو تقریر لرک علیه‌نده بولنان ولزوم‌سز لغنه قائل اولان برمشهور فیلسوف وارد در. فون هارتمان مدرسک تقریر ایله‌دیکی شی غیر مطبوع بر درس کتابنک محتوا‌سندن عبارت، طبیه‌نک ضبط ایتدیکی‌ده غیر مطبوع بر تلخیص‌دن عبارت او لدینی مطالعه‌سنده بولونیور. هاره‌انک فکر نجه دارالفنون تدریس‌ستانک اساسی قباحتی مطبعه‌جیلاغک موجود او لدینه‌سندن تجاہلدر.

اعتراف ایمکی که کتاب‌جیلاغک شیمیدیکی ترقیسی ایله مدرسک تقریر لرینک اهمیتی آزمشدر. مثلاً پارسده ویریان حقوق درسلری ضبط او لونیور، تکشیر او لونیور. فرانسز پا تختنده

اوزاق اولان كيمسه‌لر بوساييده حقوق تدریساتى تعقيب و امتحانلىرى ويره بيليمورلو . آئى تأليف ايديش بركتابك ده كندىنه كوره محسناتى وارددر . قارء اونى ايسته دىكى كى لا يقىله آكلابىوب دوشونمه سنە ئەمساعد اولان شرائط داخلىنده او قور، متن دائماً كوزاوكىشىدەر . اولكى صحيفه‌لرە دائماً رجوع ايده بىلير اخ... بوتون بو امكانلار «دىكەلەينلەن» كتابىدە موجود اولاماز .

فقط بوصورتە الده ايدييان تقرير دىكىلەر، بركتابىدەر . فون هارتمان مشهور فيلسوف اولقىلە برابر دارالفنون حياتىنە يابانچى بولوندىغىندىن بو نقطەيى فرق ايده مەمشىدر . بىر معلمك تقريرىنىڭ ده خصوصى او صافى وارددر، بواوصافىدە كتابىدە بولامايىز . معلم، كىلهلىرى تلفظ ايدركىن بعضىلەرنە فضله اهمىت ويره رك، طور و حر كتىلە جملەلرینك تام معناسىدە تفسيرىنى تأمين ايده رك، حتى لسانىڭ ترددلىلە بىلە فكرىنىڭ وشىخصىتىنىڭ ئەصمىمى قىسىلىرىنى سامعلىرىنە افشا ايده رك تقريرىنە بىر مطبوع كتابك هيچ بىزمان كوره مىيە جىكى خدمتلىرى كورور . ايى بر تقرير، سوپەلەين ايلە دىكەلەينلەر، او كەتن ايلە او كەتنلەر آراسىدە ئەھنەكدار وصىمىمىي ارتباطى وجوده كتىرير . دىكەلەينلە خطىيەك علمى شىخصىتىنىڭ جاذبەسىنى كتابىندا . كىندىن دها چوق درىن بىر طرزىدە حس ايدىلر، سوپەلەين ايسە معنوى بىر آغله سامعلىرىنى كندىنه باغلايب يكروح قىلدىغى طويار . طلبەنك وضعىتى، ابراز ايلە دىكى علاقە، آكلامق ويا تردد ايلەمك علامتلىرى تقريرك روشنە تأثير ايلر . تىكراىلر، يكى وده آچىق افادە ايلە طرزلىلە فكرى آيدىنلا تېقى تشېتلەرى، مثاللارلە مظلۇم نقطەلرى توضىح غيرتلىرى سايەسىندا بىر تقرير كتابىدىن دها چوق جانلىيدەر . نهادت هر كىس بىلير كە باصىلمۇغە لايق اولاچق درجه دە اولغون اولمايان بىر چوق فكرلر تقريرلرده ايلرى سورولور، حالبۇكە او نىلەك كتاب حالنە كىلهسى اىچون بلکە سەنەلرچە انتظار لازىمەر . حتى چوق دفعە درس سايەسىندا دركە بىر چوق مەتكىرلەك او رتايە بىرنظرىيە قويماسى ويابرواقعەيى تىثىت ايدە بىلەمىسى مىكىن او لمىشىدر . لسانىيات علماسىندىن مەيىە meillet نىڭ فرانسز فلسفە جمعىتىنە ۱۹۱۱ دە سوپەلە دىكى شو سوزلە باقىكىز : « پىشىندىن تدارك ايدىش و قبول اولونمىش هيچ بىر فكرم او لمىسىزىن درسمە باشلا دم معقولەلرینك موجودىتى ايدى . » درسلىك اهمىتى كۆسەتن دىكىر بىر مثالى دورقەيمك حياتىنە بولابىليرز : يكىرمى سەنەدن فضله دارالفنون مدرسلەكى ايتىش اولان دورقەيم درسلىرىنىڭ بىر چوغۇنى تقريرىن اول تماماماً و مكملًا يازاردى . بولىلە اولدىغى

حالده اولومنه یاقین بو تقریر لرک بوجوغنک اکسیک و آنامه محتاج اولدیغی سویله‌مش و مثلا «عائمه» حقنده کی درس‌لرندن بالکن بیتی اخلاق قسمنک نشریخی و صیت ایله‌مشدی. اکر دو و فهیم کی عالم و مدرس مزیتلرینی پک یوکسک مرتبه‌ده مالک اولان بریسی فکر لرینک کتاب حالنده نشری ایچون بقدر و سوسه‌یه دو شرسه علم و فلسفه محظینده پک متواضع وظیفه‌لر در عهده ایتمش اولانلر قاتقات معدور او مازلرمی؟ دینه جک که دورقه یمک‌اندیشه‌سی بالخاصه اسکی ایلک درس‌لرینک استناد ایله‌دیکی معلومات حوله‌سنک علمک یکرمی سنه طرفنده حصوله کتردیکی تحولات ایله آهنگدار او مامسندن ایلری کلیر. یو قسه کتاب حالنده فکر لرک اظهاری ایله درس صورت‌نده تقریری آراسنده اهمیتی بر فرق دوشونولمش او ماسندن دکل. واقعا و بر درجه‌یه قدر دوغرو در. اسکی درس نوت‌لرینک و تقریر مسوده‌لرینک قصوری چوق دفعه نوت و تقریر او مالرنده دکل بلکه اسکی او مالرنده در. لکن علم و فلسفه‌سینک خصوصی شرطی دوشون‌لو رسه‌ینه مدرس‌لرک حیات‌لرینک بعض دور‌لرند دوشونجهرینک کتاب شکلنه قوی‌مقدن اجناب ایمه‌لرینه حق ویریلیر. بالخاصه همان هر فلسفه مدرسی بولیه بر دوره چیزمش، او بجه اطرافنده بوتون فکر‌اتنی تکشیف ایله‌دیکی بر مبدأی یاوش یاوش ترک ایله دیکر بر تفکر قطبنه دوغرو یورومشدر. ایشته برنجی طرز آراسنده دوشونجهری هنوز سیال و قرارسز اولدیغی زمان‌لرده درکه وجدانی بر متفکرک نشرياتده بولونماشی همان مستحیلدر. قانتک بولیه‌جه سنه‌لرجه اثر نشر ایمه‌دن چیزمش بولاندیغی معلومدر. کذا زیهل اخلاق و تاریخ فلسفه‌سنده عاد اثر لرینی یازد‌قدن صوکرا سنه‌لرجه کتاب نشر ایمه‌مش صوکرا تکرار بر دنبره، بر قاج سته طرفنده هر کسک نظر دقتنی جلب ایدن، فقط تفکر‌اتنده آز چوق فرقی بر استقامته شاهد اولان یازیلری اور تایه آتمشدر. بولیه زمان‌لرده مدرس درس ویرمکدن لجتناب ایده‌من‌سده هیچ او مازسه او نکله قناعت ایده‌ر. فکر‌بزک ترددلرینی، قرارسز لغتی، اک صمیمی ذهن اضطراب‌لرینی هیچ او مازسه کندینه اک یاقین اولانلردم، هر کوئکی تماس ایله درینکنی تقدیر ایده‌بیله جک طلبه‌سنده تودیع ایله اکتفا ایلر. اوزمان طلبه ایسته من معلمک تقریری تعقب ایده‌رک احتیاجی تطمین ایده جک‌در.

دارالفنون‌لرده درس تقریری اصولنده قارشی سرد ایدیلان شکایتلرک مهم بر منبعی ده درس‌هه کان طلبه‌نک نوط طو تمق ایله دیکله‌هک آراسنده اکثریا جمیع بر تردد ایچنده قالماسیدر. بحاله اکثریا بزم دارالفنون‌ده تصادف اولونور. چونکه لیس‌هله‌مزدده بونون تدریسات

کتاب‌لره در، طلبه معلمک تقریرینی نوط ایمکه آلیشامشدر. کتابی او مایان درس‌لری ده معلم، اکثرا «اما» ایتدیرمکده اولدیغندن دارالفنونه یکی کلن کنحلمنز هم دیکله مک هم آکلامق وعینی زمانده ضبط ایمک ایچون لازم کلن ملکه‌ی هیچ بزمان الده ایمتش او مایور. آوروپاده ایسه لیسه‌لرده، چوق دفعه‌لر درس‌لر معلمک تقریرندن عبارت‌اولوب درس کتاب‌لری هیچ بزمان اونک یرینه قائم عد اولنادیغندن دارالفنونه یکی کلن کنجلر عالی تحصیل شرائطه انتباط ایچون دها مکمل تجهیز اولو نشلردر. بزدهکی حاضر لقزلاق طلبه ایچون برشاستقینق منبی او لویور. بوشاشقینق ایچنده طلبه هر درس ایچون الکموافق کوزوکن یولی آیری آیری تعین ایمکدنسه اکثرا نظری بر پرسیه صاپلانارق قالیبور: «معلمک درسی دیکله مهیم که آکلایام»، یاخود «معلمک تقریرینی حرفياً ضبط ایمکه تورکیده کتاب‌ساز‌لقدن متولد مشکلاتم آزانسین» دیبور. وبویله جذری طرزده مسئله‌ی حل ایمک ایچون اورته‌یه سورولن پرسیپلر اکثرا برایشه یارامیه‌جغندن نتیجه‌نک فنالغندن درس تقریری اصولی مسئول طو تویور.

حالوکه نوط مسئله‌ی تعقیب ایدیلن درسک موضوعه وحتی معلمک شخصنه باقارق هر دفعه‌سنده آیری آیری حلی لازم کلن بر مسئله‌در. ریاضیه درس‌لرند نوط طو تمق، برابرجه حساب ایمک دیکدرکه بوندن هیچ بر سامع مستغنى او لاماز. حالوکه فلسفه درس‌لرند مدرسه و موضوعه کوره وحتی طلبه‌نک فرانسزجه‌یه وقوفه نظرآ نوط مسئله‌سنده برقرار ویرمک لازمدر. فلان مدرسک بوسنه تدقیق ایله‌دیکی موضوع منحصرآ تاریخی او لا بیلیر، او زمان الکاییسی فلسفه تاریخنک او قسمه عائد برایری درس‌لر باشلامادن اول او قومق، بناءً علیه تقریری آکلایاجق بر سویه‌یه یوکسلمک، صوکرا مدو-لک بیاناتندن او قونیلان کتابده موجود او مایان هقطه‌لری اشارت ایله قناعت ایله‌مکدر. تدقیق ایدیلن موضوع تاریخی شـکله دکل و «actuel» بر ماهیتده ایمه ینه پشینندن معلومات صاحبی او لارق کاک مناسبدر. فقط فلسفه درس‌لرده مهم اولان هر کتابده بولنایلن مواددن زیاده او موادک بربرینه ربط و تلفیقی طرزی اولدیغندن معلمک تفکراتی سلسه‌نی دهه تقریباً ایله ویاقیندن ضبط ایمک چالینه‌الیدر. اساساً طلبه‌نک فرانسزجه‌یه و دیکر بر لسانه وقوفی وارایسه ایش بوسبوتون قولایلاشیر. چونکه استانبول دارالفنون‌نده، دیکر ایکستحی و اوچنجی درجه اهمیتده اولان دارالفنون‌لرده مشاهده اولنديغی کی مدرس‌لر اکثرا آوروپانک مشهور اثرلرندن برینی تقریرلرینه اساس اتخاذ ایله‌مکده وبویله حرکت

ایله دکلاری تقدیرده بونی طلبیه یه درسک ابتداسنده تبلیغ ایله مکی کندیلرینه وظیفه بیلمکده درلر. بویله بروضیتیده بولنان طلبه نک لیسه ده اوکرندیکی فرانسزجه درسنبدن آز چوق استفاده ایله مکی عنم ایتدیکی واقع ایسه مشکلات قارشیدیسنده قاماشه امکان یوقدر که بوممشکلات درس تقریری اصولنه قارشی اعتراضه یاراسین !

اصل تاریخ و فلسفه تاریخ حقنده کی مشهور ازیله و تاریخ تدقیقلریله طانمش اولان برنهايم Bernheim ده دارالفنون مسئله سی مناقشه ایدر کن تقریرلره حسن توجه کوست مرد.
دارالفنون حریتنک بویوک برلعمت اولدینگنی، فقط بوحریتک طلبه نک وقتی وچالیشمقدر تی اسراف ایله مک تھلکه سیله برابر اولدینگنی سویلر. برنهايم کوره دارالفنون لردہ تقریرلرک مقدارینی آزالتمالی، تطبیقات ساعتلرینک (سنه مینه ر مساعیستنک) مقدارینی چوغالتمالیدر. فی الحقیقه بو فکر نظر دقتہ آلمالی و تقریرلرک هرزمان طلبیه یه اعظمی فائده نی تأمین ایله مدیکی اونو تولما مالیدر. هردرس موضوع عنک طلبی شو قله، نطقدن برکله قاچیر مقصزین دیکله یه جک طرزده هیجان تولید ایله مسی امکانی یو قدر. اساساً بوکی هیجانلرک ده محدودی وارد. ذهنک تنقید قابلیتی آز چوق کورله نیز و شبہه یو قکه دارالفنون ده ایدلک ایسته نیلن نتیجه بو دکار. شوقی و حسیاتی تحریک ایدن دکل، بلکه دیکله ینک دقتله و انضباطله سویله ینک آرقاسندن یورو مسی ایحاب ایتدیرن درسلرا یسه نه قدر علاقه ایله دیکله نیلسه ده زمان زمان یورو جی و او صاندیریجی ماهیت اکتساب ایدرلر. برنهايم سامعلرک درسلره علاقه سر لکمند آجی آجی شکایت ایدیور و بونک الک پارلاق دلیلی درسیخانه لردن ساعت کلنجه سامعلرک سرعتله قاچماستنده بولویور. بو شکایت یکی دکلدر. قانت بیله زمانده پک پارلاق بر معلم من یتنه مالک او لارق شهرت قازانمش ایکن صنفلرک پاواش یاواش کنید شاهد دیکنی سویلیه رک استهزا ایدردی. حالبوکه قانتک تقریرلرینک نه قدر جاذب اولدینگنی اونک درسلرینه ۱۷۶۲ نه سنه دوام ایتمش اولان هر ده او تو ز سنه صوکرا او درسلرده کی انطباعاتی تخری ایدر کن آکلایورز: قانت سن کالده اولدینگی حالده بر دلیقانی کی نشئه لی ایدی. هر ده بوحالک آق صاحلی اولدینگی زمان بیله دوام ایله مش اولدینگنی ظن ایدیور. آچیق، تفکر ایچون یارادیلش آلتندن نشئه و سروکه قاچیریلما سی ممکن دکلدری. فکر اعتباریله کلنجه لیش دودا قرندن دوکولور، فقط عینی زمانده لطیفه یی، فکر ظرافتی استعمال ایده بیلر، درسندہ هم تعلیم ایدر هم ده سامعلرینه الک اکلنجه لی تزهی تأمین ایتمش اولور دی. دالغینلاشان طلبی جانلاندیر و کندیلکمند دوشونمکه محور ایدردی.

ایمدی، بر مدرسه نادر آ طوپلانان بو مستشنا و صفری نفس‌نده جمع ایده‌بیان قافت بیله در سخانه‌لرک «کندیش-لامسنده» بحث اینکه وسیله بولورسه دارالفنون تقریرلرینک هم مدرسلره هم طلبیه یه تأمین ایله‌دیکی فائده‌لره رغمًا محدودلری اولدیغی قبول ایمه‌من لازم‌در محدودلک اک بویوکی تقریر اثنا‌سنده طلبه‌نک همان تمامًا انفعالی بروضعيت‌ده قلماسیدر.

استانبوله اولدیغی کی سامع‌لرک مقداری آزاولان یرلرده طلبه‌نک تقریر اثنا‌سنده ایضاً‌حه محتاج کوردیکی بر نقطه ایچون معلمه بر سؤال توجیه ایمه‌سی ویا بر اعتراضه بولونمه‌سی و بولیله‌جه فعال بروضعيت‌هه مالک بولونماستی آزچوق ممکن اولاً‌بیلیر. فقط بوکی سؤال‌لرک واعتراض‌لرک‌ده بر قص‌وری وارد. اکثراً معلمه اوفره جواب ویرمک ایچون تفکراتی نظامی بوزار، بالآخره اعتراضی اک مناسب یزنده کندیلکنندن ایلدی‌یه سوروب جوانی ویرجک ایکن یا درس‌نک تربیتی آلت اوست اینکه یاخود طلبیه بکله‌مسنی سویله‌یوب اونی انفعالی وضعیته ارجاعه مجبوراً‌ولور. هله‌یوزلرجه سامعی احتوا ایدن آوروپا دارالفنون‌لری در سخانه‌لرند بواصولک تطبیق‌هه هیچ امکان یوقدر.

یکانه چاره: طلبه‌نک فکر تعاطی ایده‌لرک درس ساعت‌نده فعال بر رول آلامانی ممکن قیلان تطبیقات ساعت‌لری اعظمی مقداره ابلاغ ایله‌مکدر. پنهانیپ اولارق دینیله‌بیلیر که دارالفنون مدرس‌نک اساسی وظیفه‌سی طلبه ایله تطبیقات یا پقدن عبارت‌در. تقریر یادرس کتاب‌لری هنوز موجود دکله‌ه یاخود اسکیمیش ویا معلمک نقطه نظرینه توافق ایتمیورایسه یاخود معلمک هنوز لشرا اینکه موفق اولاً‌مادیغی مساعی‌سندن طلبیه بی خبردار قیلمق‌ایچون اهمیت‌لی اولاً‌بیلیر. آشکاردرکه بو نقطه‌لر دارالفنون‌نمز مدرسلرینک قسم اعظمی ایچون وارد اولدیغندن بزده تقریرلرک اهمیتی دیکر هر هانکی بر دارالفنون‌نده فضل‌ه در [۱].

بونی اعتراض ایمکله تطبیقات درس‌لرینک، بالخاشه فاسفه ساحه‌سنده کولکده قلماسنی

[۱] شونی‌ده علاوه ایده‌یم که بوراده موضوع بحث ایله‌دیکم تقریر امتحانه حاضر لانان طلبه‌نک اوکرنه‌سی لازم کان مسائلی تدقیق ایله‌ین درس‌لردر. یوشه علمک ویا فلسفه‌نک هر کسک اکلا‌یاجنی بر طرزده بسیط بر اسانله آکلاشیلماسنده عبارت اولان عمومی درس‌لری corps publics بو میانده قصد ایمه‌یورم. بونلرک ممکن مرتبه فضل‌ه اولانسنه طرفدارم. فرانس‌ده، آلمان‌ده بو قبیلن علومی درسل‌پک چوقدر واک متنوع موضوع‌لری احتوا ایدر. مثلا: کلایسا تاریخی، ورزسای معاهده‌سی، اجتماعی حفظ‌الصحه، آلان قلاسیکلرنده تربیه مفکوره‌سی، لسان درس‌لری، حرب عمومیدن کیم مسئولدر؟ دولت نظریه‌لرینک تاریخی، ویرکولر حقنده معلومات الخ... بز بوكا جوقدفعه تشبث ایدیور فقط م. فق اولان‌ایورز. سبی، آوروپالیلر کی «هر سومه‌ستر هفت‌ده بر ساعت عمومی درس ویرن بر قاج مدرس» آییراجمزره «بر ساعت سویله‌یوب بردها سویله‌مدین هر مدرس» یولنی طو‌تمازدندر.

ایسته‌مه‌یورم. بالعکس او نلرک هبیچ اولماز سه تقریر درجه‌سنده مهم عد ایدله‌سنی آرزولاً یورم. مع التأسف دارالفنون‌مزده تطبیقات درسلرینک اجراسی ایچون مهم برمانعه وار. تطبیقات درسنی ایستر متن ایضاً حی، ایستر وظیفه تصحیحی، ایستر قو نفرانسی متعاقب مناقشه‌لر شکلنده ترتیب ایدیکز، موفق اولمک ایچون برشی بزده اکسیکدر: یکیلره قلا غوز لق ایده‌جک قدمی طلبه یوقدر. برنجی دوره‌نک موجودیتندن دولایی لیسانس امتحانی ایچون فلسفه تدریساتی درت سومه‌سترن عبارتدر. بونک ایلک ایکی سومه‌سترنده طلبه اورک‌کدر. یونی اس-تیناس ایتدیره‌جک قدمی طلبه‌در، او نکله مدرس آراس‌سنده الک طبیعی اتصال خطی قدمی طلبه‌در.

ایمی، بر طلبه قدمی عد اولونق ایچون لااقل دارالفنون‌ده اوچ سنه جالیشمیش اولمالیدر. بزاشه ارج سنه دوام ایدن طلبه‌یی امتحانه قبول ایدی‌یورز واونک، شهادت‌نامه آلدقدن صوکرا تکرار دارالفنونه دونوب سربست بر طرزده اسکو خواجه‌سیله برا بر چالیشماسنی تأمین ایده‌جک هبیچ بر تشكیلاته مالک دکاز. دارالفنون‌مزده فلسفه تدریساتنک باشلیجه قصوری بر تک دیپلومایه، لیسانس دیپلوماسنی منتهی اولماسیدر. واقعاً نظری اولارق دوقتورا دیپلوماسی ویرمک‌ده ممکن، فقط هنوز فلسفه زمره‌سندن هبیچ بر طالبی و نامزدی کورولمه‌دی!

بورغبتسز اکدن طولایی کیمسه مسئول دکلدر، بلکه دوقتورا امتحاننک حال حاضرده اوکا طالب اولاً جق کیمسه‌لر ایچون بر امتیاز تشکیل ایتمام‌سندن ایلری کایر. معلم اولمک ایچون لیسانس کافی، اوحالده دوقترا یه نهزمت؟ معیشتست در دیله ازیلن چوق کنیجلر بولیله دوشونورسه او نلری معدور کورملی‌یز. فقط دارالفنون‌مزک دارالفنون اولماسی ایچون بر آن‌اول دوقتورا امتحاننک اهمیت اکتساب ایله‌می لازم‌در. لیسانس امتحانی قازانهش اولانلرک‌ده بو امتحانه رغبت ایتمه‌لری و دارالفنونله ارتباط‌لرینی کسمیه‌رک «قدملیلر» دن بلکه‌ن خدمتلری کورمه‌لری ایچون دوقتورا پایه‌سنه معین امتیاز‌لر با غلامی: مثلاً ایکی و یا اوچ سنه صوکرا دارالفنون‌ده و یوکسک مکتبه‌رده منحل اولاً جق درسلره آنچق دوقتورا یا پیش اولانلرک قبول ایدیله‌جکلری سیمیریده اعلان ایدیله‌لیدر.

ینه شهادت‌نامه‌لرک تعددی مسئله‌سنده‌درکه دارالفنون فعالیت‌نک هدفلری حقنده معلومی اعلام قیلندن مقاله‌نک باشنده سرد ایله‌دیکم فکرلر اهمیت کسب ایدز: لیسانس دیپلوماسی دارالفنونک ابتدائی تحصیل دیپلوماسی‌در. دوقتورا عالم دیپلوماسیدر، فقط برده معلم

دیپلوماسی لازم‌درکه بوده آگر هغاسیون امتحانیدر . بر آن اول بواخته‌انی لیسانس‌دن آییره‌رق مستقلاً تأسیس ایله‌مکاکمز لازم . شیمدیکی لیسانس امتحاننک بر پارچه‌سنی تشکیل ایدن و «تقریر» اسمی حائز اولان قسم اساسی براهمیت اکتساب ایله‌ملی و معلم اولق ایچون اجازت ایسته‌ینلر ، سنه ایچنده متعدد تطیقات ایله اوامتحانه پلک جدی بر طرزده حاضر لانمش بولونمالیدرلر .

خلاصه ایدیورم :

۱ - دارالفنون‌نفرزده برنجی دوره فلسفه تدریساتی ابقا اولونمالی ، فقط پروگرامی تمام‌اً دکیشمہ‌لیدر . درس ساعتلرینک مقداری شیمدیکی قدر قالمقله برابر تطیقات ساعتلرینک مقداری هیچ اولمازسه درس ساعت‌ای مقدارینه ابلاغ ایدیله‌لی ، تطیقات ساده متن درس‌لرک توزیع‌نده اختصاصه قطعاً باقیلمامالی و تعلیم قابلیتی اکضله حائز اولان مدرسلردن برینه ویا ایکیسنه (هر سنه مناویه ایله) بوضیفه تودیع اولونمالیدر .

۲ - ایکننجی دوره تدریساتنده درس ساعتلری تقریر ساعتلرینک هفت‌ده ایکی‌مثلی اولماالی ، بناءً علیه تقریر ساعتلری شیمدیکنندن آز اولمالیدر . بوتون آوروپا دارالفنون‌لرنده اولدیغی کی مدرسلرک و معلم‌لرک بعضی سومه‌ست‌لرده طلبیه مخصوص درس‌یرینه عمومی بردرس ویرمه‌سی یاخو : برساعت فضاه طبیفات یاپماسی ممکن اونالیدر . هر سنه تدریسیه ابتدائنده مدرس و معامله برلشه‌رک او سنه‌نک تدریسات پروگرامی مشترکاً تنظیم ایتمه‌لی ویا خاصه تطیقات ساعتلرندک اشتغالاتک موضوع‌علیینی بروجه پیشین تقریر ایتدیر ایله‌لیدر . بونزلردن لااقل هفت‌ده ایکی ساعتلرک اشتغالک موضوعی تورجکه یا زیمش ویا ترکجه‌یه ترجمه ایدیمش کتابلرک تدقیقی اولمالیدر .

۳ - هر کسه مخصوص عمومی درس‌لر منتظم ساعتلرده ویریله‌لی و هر هفته عینی ساعته و عینی کونده عینی مدرس ضرفندن تقریر ایدیله‌لیدر . دارالفنونک مدرس و معلم‌لرینک هر برینه بوصورتله بش ویا آلتی سومه‌ست‌ده بر دفعه عمومی درس ویرمک فرصتی آنچق دوشز .

۴ - شهادت‌نامه‌لر متعدد اولمالیدر . لیسانس امتحانی اساس اونقله برابر تالی مکتیلرده معلم‌لک ایتمک ایسته‌ینلر ایچون آگر هغاسیون و عالی مکتبه‌لرده علمی تدقیقاته اشتغال ایتمک

ایسته‌ینلر ایچون دوقتورا شرط او ما لبدر . آغره‌غاسیون امتحانی شرائطی یوکسک معلمک مکتبنک طلبه‌سننه آیریجه تحمیل ایله‌دیکی امتحان شرائطی نظر دقته آلنهرق ترتیب او لونورسـه بر یکیلک تشکیل ایله‌من . لیسانس امتحانلرندن حذف لازم کان « تقریر » امتحاننک تو سیعیله تأمین ایدیلور . دوقتورا امتحاننکه قارشی رغبتی آرتیر مقایچون دارالفنونه و یوکسک مکتبه‌لره ایلریده تعیین او لنه حق ذواتدن دوقتورا شهادت‌نامه‌سی ایسته‌نیمه‌لیدر . جتی دها ایدری کیده جکم : معارف وکالتی پاختنده ولایاتده یوکسک مأمورلرینی تعیین ایدرکن آوروپاده اولدینی کی ، دوقتوراسنی الده ایتمش او لانلره رجیحان بخشن ایله‌مليدر : بردارالفنون کنچی لیسانس شهادت‌نامه‌سی آلدقدن صوکرا نه قدر مکمل معلم و وظیفه‌شناس اداره مأموری او لسه‌ده اونک دها یوکسک وظیفه‌لره تعیینه لايق او لاجق طرزده علمه علاقه‌سی محافظه ایله‌دیکنی اثبات ایده جک او لان آنجق دوقتورا ایچون حاضریه جنحی اثردر .

نهایت کرک آغره‌غاسیون امتحانی ویرمش معلم‌لرک ، کرک دوقتورا امتحانی چیرمش یوکسک مأمور‌لرک مثلا فرانسه‌ده اولدینی کی منضم تخصیصات آلمغه حقلری او لما لیدر . معلومدر که فرانسه‌ده آغره‌زه او لانلرک وظیفه‌لرندن دولایی آلدقلری معاشدن باشـقه دیپلومالرندن دولایی سنوی بیک بشیوز فرانق تخصیصات‌لری وارد . اکر یوکسک معلمک مکتبنک منضم امتحانلری بر آغره‌غاسیون امتحانی حالنه افراغ او لنورسه او زمان یوکسک مکتبنک ماذون او لانلرک « شخصلرینه » عائد اولمقو اوزره معین مقدارده آغره‌زه تخصصناصاتی ۱۳۴۳ سنه‌سی بودجه‌سننه شیمیدیدن قو نما لیدر . ایشـته صورت عمومیه‌ده دارالفنون تدریساتنک وبالخاصة فلسفه تدریساتنک تکمیل ایچون خاطریمه کان الا مهم نقطه‌لر بونلر در .

محمد عزت

